

meloti mu řvali do ucha senzační výzvy. Nové nadšení se mu roztápělo v žilách, když vyšel večer na bulváry. Bulváry, jindy světelné řeky, byly dnes černé jako lesní cesty v noci. Jen tu a tam hořela pochodeň zatknutá za návěštní tabuli, za kandelábr nebo se kymácela v rukou policistových. Na křižovátkách plály hranice z dehtovaných polen a před kavárnami průsvitně rudly železné košíky žhavého koksu. Sprýmaři chodili po ulicích s hořící svíčkou. Každý druhý chodec nesl lampión. V restaurantech, kde obsluhovaly ušlechtilé dívky bělostných ruček, černé a bílé oděné, vyhrabali z veteše minulých století bronzové svícny a osázeli je svíčkami; v barech a kabaretech svítili petrolejem.

Romantický děs tékal ulicemi a vylechtával nejistotu a sypal mrazák bázně na záda slušně ošacených pánů. Vzduch nad městem, dnes ochuzený o zlatistá přádena prsků z pouličních svítilen, která se v kruzích utkávají v oblačný jas, podobný záři požáru, chvěl se dnes ponurý a hněvivý, nabit mlčelivou, ohromnou mocí dělníků. Mocí práce a vyrábějících rukou, která jindy pracovala v skrytu, ale dnes vystřčila do tmy ohavné pařáty, znetvořené černým dílem, a zpohášela všecka světla v městě. Tma byla ve sněmovně, tma na Elysejských polích, tma kolem hlavy Republiky, tma v palácích aristokracie ve čtvrti Saint-Honoré, tma na promenádách. Zárodky revoluce klíčily ve tmách a ze všech černých ulic, kde se odehrávaly neviděné výjevy, čísel horký dech vzpoury.

Ačkoli Veršinin hluboko klesl na duchu od té doby, co ztratil víru v republiku a co začal pochybovat o možnosti brzkého vykoupení lidstva, přece nevyňasl tak, aby se jeho ohníček nerozdmýchal stávkovou vichřicí.

Říkal si:

„Snad přece, snad přece!“

Nová naděje ho postavila na nohy a hnala ho do Paláce práce ve čtvrti Belleville, kde stávkáři schůzovali.

Chvilku okolkoval před křiklavým plakátem, na němž palcová písmena jmenovala všechny řečníky. Lidé do něho strkali, mrzutí i veselí. Pochodeň čadila, stíny se

pohyblivě šklebily na tvářích lidí, přchazovaly písmo plakátu.

Stávka světloňoší se stala věcí všech. Nebylo člověka, který by se o ní nedověděl. Drze zhašela v domácnostech vlídné oko žárovky. Hnala se ulicemi a zanechala v ní tmou. Zastavila kola továren a složila pracovníkům v maticích dílnách ruce do klína. Úředníci neviděli na půlarchy, které popisovali administrativou, policejní inspektor snad ani nemohl podepsat zatykač na stávkový výbor.

Luka viděl na ulicích jen svíčky v kornoutech na vozzech projíždějících krok za krokem. Čím blíže přicházel k Belleville, tím hustší dav se třel ulicemi; v průjezdech, za rohy černých uliček vyřihovali policisté zalezlí jako hmyz, s rukama schovanými pod peleríny uniformem. Koně republikánské gardy, poschovávaní v zapadlých koutech, prozrazovali se občas hluchým zafkáním.

V davu, který se přišel do bellevillského Paláce práce podívat na laciné divadlo, viděl Luka nedělně ustrojené dělníky s vykartáčovanými čapkami, v hnědém manšestru nebo v modrém plátně. Někteří měli v pase dokonce sváteční šerpu, jasně červenou nebo šmolkovou. Jejich obličej oživil vzruchem vážné chvilce.

V bellevillských ulicích zpomalil Luka krok, aby mohl lépe pozorovat. Jeden hlouček mu připadal známý — ovšem, vždyť je to Libertad a jeho oběžnice!

Petražický dupe velikýma nohama, ustaraná Maryša se mu vleče kolébavě po boku. Ostrý vítr ji nutí, aby schovávala něžné ruce Petražickému do kapes. Libertad řeční, obraceje se střídavě k Petražickému a k Mélinovi, který spolu s Choletem a pekařem tvoří pravé křídlo adjutantů. Za nimi obě Bretonky, Henri, Marcel a Regina s pekařem.

Luka se k nim přidružuje bez okázalosti, pozdravuje se s některými více očima než slovy. Libertad ho patrně nevidí, avšak Luka dbá, aby se postavil po větru a slyšel každé jeho slovo.

U vrat budovy se již srocují dělníci, tlačí se dovnitř i rozptylují do ulice. Každé dveře česno úlu. Všichni divoce posunkují, křičí, pobíhají, ucpávají chvillemi vchody.

Libertadův hlas je mohutný a sirhuje brzy pozornost těch, kdož dosud neznají filosofa pařížské chudiny.

„Víš, kamaráde, odborové organizace našeho dělnictva — jsou drolivý kámen, vratký slepenec, který tam byl nesen přívalem veliké stávky nebo výluky; když příliv ochabl a vody opadly, slepenec zůstal, ale rozpadá se v oblázky, v písek a prach, který je brzy větrem rozváť.“

Dav před nimi houstl a Petražickij musí klestít cestu širokými rameny; Maryša se ho přitom držela za kabát. Libertad hlahlol, nedbaje tlačence:

„A takové jsou syndikáty všech románských národů. Kdežto organizace německé, pane! To jsou ohromné skály, tvrdší než železo... to je láva pomalá, ale postupující neodvratně, lety utvrdlá!“

„Oh! Le vieux!“ poštuchovali se dělníci lokty, pozdravující se s Libertadem. „Tys nám tu scházeli!“

„Co chceš, aby naši vykonali?“ pokračoval Libertad, směje se na rozšklebené obličejce v davu. „Nedosáhnou-li ničeho houževnatí Němci, nestálí a nespoolehiví Pařížané teprve ne. To je marné tahání za nos. Jen se podívej na to, jak jsou vedeni? To se rozumí, že mají vůdce. Vůdce, pán, hlava? Snad pastýř toho pitomého stáda! Kolik hlav, tolik rozumů. Jeden táhne napravo, druhý nalevo. Dodnes nic nesvedli, nesvedou zas.“

„Chtěl jsem jen říci,“ odvážil se Petražickij, drbaje se za uchem, „chtěl jsem říci, že když se v Paříži něco děje, tak... tak... to prská a prská po celém světě, jako když vítr přes ohniště přeletí.“

„Kdysi snad — ano. Možná, že se někdy zrodila v lidském mozku veliká myšlenka,“ uvažoval Libertad. „Kdy však veliká myšlenka nebyla znesvěcena? Podívej se jen na Velkou revoluci! Představovali si encyklopedisté, její duševní otcové, takto její výsledky, jak je dnes vidíš? Ostatně pamatuj si, že dělníci vždycky jen tahali kaštaný z ohně, i když se vzhopili. Lid udělal revoluci, a měšťáci se jí chytli. Lépe by bylo, kdyby se to bylo stalo naopak. Ale o to neběží. Pravím ti, že jako nesvedli nic pekaři, nesvedou nic ani plynářští dělníci. Podívej se na zub jejich poža-

dvákům. Stojí za řeč to, oč bojují? Víš, řeknu ti, že požadavky jsou vlastně věc vedlejší, protože vždy jen pokulhá-vají za skutečnými potřebami. To každý ví, vůdčové i dav, a pro dekorum prohlášují požadavky ve stávkách za berany, jimiž buší do tvrze kapítálu, aby ji dobyli. Až ji ztekou, pak — pak bude blaho na zemi!“ Libertad se zasklebil do voust. „Kdyby tak chtěli něco pořádného a bili se pro to do krve! Ale podívej se, pro několik centimů denně, pro jedinou hodinu práce bouří nebe i zemi, rozhoupávají poplašný zvon generální stávky — špatní hospodáři! Co jim zbude na konec?“

„Ano, ano,“ přitakává Petražickij, „a co vy... jak bys ty, ty nejsi pro takovou práci?“

Libertad vzhlédl na Petražického pohledem: Jak jsi velký, tak jsi hloupý. Ale dobrácký obličej Rusa se ptal tak upřímně, že nebylo možno neodpovědět mu.

„Práci? Naším cílem není násilně se organizovat a nutit se do práce. Usilujeme o vytvoření uvědomělého jednotlivce; je to úloha těžká, ale plodná, a její výsledky jsou trvalé.“

„Zajisté,“ našel si Petražickij kladnou formu námitky, „máš pravdu, ale nenačil by se jednotlivec například solidaritě lépe v organizaci?“

„Děťno,“ řekl Libertad sobělibě, „ale což nebude pak každý jednotlivec mít solidaritu v krvi?“

Luka použil přestávky, v níž Petražickij dumal o této odpovědi, aby se vzadu zeptal pekaře:

„Libertad jde také na schůzi?“

„Ovšem,“ zněla odpověď. „Nebyl jsi již dávno mezi námi, když nevíš, že je to naše práce, co začal boj. Libertad chodí po schůzích a všude se přihlašuje k slovu, všude řeční, každá tribuna je mu dobrá, aby z ní rozhodil přehřelí myšlenkových pum. Myslíš, že nás syndikalisté vidí rádi? Ba ne. Přicházíme a rušíme jim hody. Kde se nedrží příliš etikety, tam zkrátka mu nedají slovo. Leckde nás i vyhodí. Ani dnes to nepůjde hladce. V Belleville jsou řezníci, hoši svalnatí a kurážní. Možná, že poletíme.“

„To se uvidí,“ řekl Henri a přeložil z ruky do ruky balík

brožur. Luka věděl, že je nese rozprodat na schůzi. To byl zdroj příjmů lidí z Causeríí. Armandina a Simonetta nesly každá po těžké svazku starých čísel *l'anarchie*. Čísla se rozdávala zadarmo na propagandu.

Hrstka přátel z Causeríí se na chvíli zastavila před Palácem práce. Budila pozornost. Groteskní zjev Libertadův byl středem zvědavosti. Nenucenost chování i ústroje vy-píchovala také ostatní kamarády ze všeobecného průměru. Hoši Francouzi šli bez klobouků, v sandálech, Rusové vy-zývali rubaškami a pláští podivných stříhů, dívky byly ostříhané a prostovlasé.

Luka se trochu podívil, že si ho Libertad ani nevnímá; domníval se tedy, že ho neviděl, a skromně ustoupil stranou. Čekal ještě venku, když ostatní se již vhrnuli do sálu. Teprve za chvíli, když se vše utišilo, vklouzl do dveří, domnívaje se, takto že nejméně bude pozorován. Styděl se za svůj sešlý zevnějšek. A styděl se i za svůj stud.

Vsunul se do sálu co možná nenápadně. Výběrci u vcho-du však významně zachrastil mincemi na talířku. Luka se zachvěl. Peníze neměl. Výběrci zachrastil ještě významně-ji, a protože Luka se stále tvářil, jako by neslyšel, vstal a šel za ním.

Teď Luku mrzelo, že nešel s Libertadem. Věděl, že Li-bertadova družina nikdy vstupné neplatila, ale raději si zjednávala vstup do sálu násilím.

„Kamaráde,“ řekl výběrci, natahuje ruku za Veršinemem. Někteří posluchači se ohlédli. Luka byl červený jako krev. Tak dávno již nebyl mezi lidmi, a nyní takový po-plach... Podezíravě těkal očima z člověka na člověka a zoufalý výraz tváře volal o pomoc, když jej ruka výběr-čího dostihla, jemně mu tuku na rameno a znova mu při-pomněla povinnost zaplatit vstupné. Rozezlil se na svou bídu a odpovéděl hrubě:

„Nemám peníze!“

Ale výběrci, z odrůdy spolkových pokladníků šetrílků, stál na svém.

„Musíš přece zaplatit vstupné,“ opakoval naléhavě, jako by nechápal, že kde nic není, ani smrt nebere.

Lukovi hořela podlaha pod nohama. Málo chybělo, a byl by se rozplakal hanbou a vztekem. Ale několik posluchačů se ho zastalo a domlouvalo pokladníkovi, který krčce rameny, jako že on nic, on že vykonává svou povinnost, vrátil se na židli za výběrcím stolkem.

Luka viděl na pódiu dlouhou tabuli a za ní hlavní řeč-níky: Griffuelhes, šťihlý a černý, vedle něho kulatý a rusý Yvetot a tři členové předsednictva.

Luka se v klidu rozhlíží. Tam, ano, tam vpředu zahlédl hlavu prorokovu. Také André je tam, patrně tu již na ně čekal. A je tam také Cholet, mává rukama... Luka se k nim přece protlačí. Nedovede odolat.

V sále je šum a ruch. Avšak hluk u tribuny tichne a ticho se šíří přes hlavy posluchačů až ke dveřím jako slábnoucí vítr. Ojedinělé výkřiky stýdlavě zmirávají, dveře zapadnou a schůze se začíná.

Cholet se tlačí k tribuně. Nad ženami, které sedí v prv-ních řadách, kývá se makovice jeho veliké hlavy. Pro-niknuv až ke stolu, odevzdává Cholet předsednictvu lístek.

Muž se zvonkem přečte lístek, srašťí obočí a zaražen podává jej sousedu. Soused pokrčí rameny, usměje se koutkem úst a pohodí rukou. Předseda pak se zvědavým pohledem provází světle kaštanovou hlavu Choletovu, kte-rá mizí v davu.

Řečník zatím radí. Je to černovousý Griffuelhes.

Promluvil paličskou řeč proti senátu i ministrům, proti městské radě, proti všem autoritám. Dělníci, rozohnění za-čátkem boje, v horkém napětí první pětky hlučně sou-hlasili. „Soudruzi, jediná vaše síla jsou odborové organi-zace. Výroba musí být regulována syndikáty, v nich je budoucnost dělnické třídy! Dělník má jedinou zbraň a tou je všeobecná stávka. S touto zbraní je nepřemožitelný! Ať žije stávka!“

Yvetot, úředník syndikátů, o němž Luka věděl, že stále sedí v base, a jehož popularita měla trochu mučednickou příchut, chopil se slova za bouřlivého křiku celého sálu. Dělníci dupali, tleskali, křičeli. Yvetot měl humor dřen-

ského klauna; byl však stručný a sklídlil veliké nadšení a mohutný dupot za svá slova.

Potom mluvil ještě sedm řečníků a všichni končili své proslovy opětováním voláním: „Vive la grève générale!“

Osmý řečník byl ustanoven, aby mluvil proti generální stávce.

Po něm byl zapsán Libertad.

Předseda udělil slovo Laussinotovi, sklonil se z tribuny ke skupině Libertadově a popíchoval Libertada zlomyslně:

„Poslouchejte ho dobře, on bude patrně sám mluvit proti stávce.“

Libertadovy berličky výhrůžně zaťukaly na tuto provokaci. Ale předseda ohlašuje, jako by je nebyl slyšel, že listina řečníků je uzavřena.

Laussinote mluví proti generální stávce. Jeho strážlivé rozumování o tom, že je třeba počínat si strategicky a stupňovat boj s rozmyslem, hodí se do stávkové horečky jako pěst na oko. Je slyšet rozhořčené výkřiky, posměšky a poznámky. Libertadova družina je chytá, přijímá je, odráží.

Věštin sledoval medvědí hlavu Libertadovu, která pronikala nepozorovaně kupředu cestičkou protlačenou Henrim a Choletem. Když byla už naproti předsednickému stolků, uslyšel Luka mohutný hlas Libertadův:

„Volnost slova!“

„Ale ovšem,“ ohnal se předseda mrzutě rukou, „jste dvacátý v řadě. Čekajte klidně, až na vás dojde.“

„Dvacátý!“ zabouřil Libertad.

„To není pravda!“ zvolalo několik jeho přátel; a než se kdo vzpamatoval, nesli svého vůdce na ramenou jako hračku a postavili jej na tribunu vedle Laussinota, který končil.

„Jsem osmý,“ pravil Libertad obrácen k předsedovi; „jaké je to autoritářství?“

Předseda se ušklíbl a prohlásil:

„Kašlu na konvence. Ty se jich držíš, anarchisto?“

To vše mluvil šeptem, ale shromáždění je poslouchalo

pozorněji než řečníka. Libertad to věděl, a proto se rozhlaholil:

„Přátelé, nemiluji výtržnosti! Používám násilí jen tam, kde se mi odpírá volnost slova. Není mi třeba úskoků, neboť mohu vaše důvody pro stávku potřít nejprostším rozmováním. Chci volnost slova vždy a všude z úcty k vyjádření každé myšlenky, z úcty, která mě vehmala kdysi do konfliktu s vlastními kamarády, neboť jsem chtěl volnost slova i pro žlutého zaměstnavatele...“

Zatímco ovládal posluchače, pořadatelé schůze přebíhali zmateně na pódiu. Nelíbilo se jim, že si svolali schůzi a teď se tu roztahuje jiný a protřepává svůj prapor na jejích slunci. Práce, kterou měli s agitací, útraty za sál, plakáty, letáky, to vše mělo být vykonáno pro tohoto fanatického sektáře, jenž ruší a kazí skutečnou práci, je pln negace, otravuje každý zárodek dobré vůle a jehož berličky odklepávají poslední hodinku vážnosti každé schůze?

Obečnost bylo překvapeno. Chvilí Libertada poslouchalo. Přátelé Libertadovi odpovídali výkřikům odporu anonymním sykotem, který utišoval.

Již se zdálo, že Libertad ovládne situaci, že posluchači omámení zmlknou a vyslechnou divokou kapitolu o podvodných vůdcích syndikalistů a o hloupé nesoudnosti širokých mas, když vtom jeden ferina z předsednictva zachránil schůzi tím, že zhasil nouzovou karbidku, která blikala do prostor bellevillského sálu. Zmatený šum zahučel mezi posluchači. Hned se začaly postrkovat židle, bylo slyšet smích a krátké popěvky. Kdosi strčil ve tmě do Libertada. Neviditelné ruce ho snesly z pódia. Kdesi na druhém konci sálu, soudě podle směru hlasu, mluví Griffuelhes a svaluje vinu rozbité schůze na vetřelce „anarchisty, kteří maří všechny pořádek a po nichž, kam vtrhnou, všude zbude jen popel a čoud“.

Ale nemůže si zjednat náležitou pozornost; vřava roste, chvilkami zasvitnou dva tři obličje ve fialovém zákmitu sirky, od pódia se rozléhá křik a nadávky:

„Dostaneš svůj žold, špicle! A kde máš těch čtyřicet sous?“

„Fliku!“

„Agente zpátečníků!“

Vzápětí se ozývají temné údery Libertadových holí, uhoď kam uhoď. Bolestný křik postižených, kvikot žen, dupot prchajících; hlasy několika řečníků křičí najednou. Marně zachraňují, co se již zachránit nedá. Veršinin tiše žasne. Pak něčí ruce rozevřely dokořán hlavní vchod a do sálu vnikl červený kmitavý přísvit pochodné plápolající nad vchodem. Luka viděl vášeň zevřetělých obličejů, výrazy nenávisti, vzteku, surové rány... Zatrásl se odpořem. Dveře byly ve vteřině zality proudem lidí. Každý spěchal z nebezpečné tmy sálu k zářivé skvrně východu. V sále přelý štulce ze všech stran, od přátel i od nepřátel.

Pomalu se Luka propletl až k pódiu. Tam spatřil Libertada na zemi, uprostřed hranatých belleviských řečníků, kterým se zoufale bránili hoši i dívky z Causerií. Skrčil se v koutě a chvilí se díval na nerovný boj. Stokrát vyskočil a chtěl letět kamarádu na pomoc. Vědomí vlastní slabosti a nicoty ho vždy znova přitisklo do kouta.

Ale nesnel podívanou na rvačku. Měl soucit s Libertadem, který se svíjel na zemi, pošlapaný a potrháný, s puchanými vlasy i vousy. Avšak hole přese všechno držel v rukou a nepustil je, ani když ho několik statných chlapců k nepříteli něžně vyneslo před dveře.

Tehdy máchl Veršinin bezradně rukou a vyběhl do tmy stávkující ulice.

Aleje krásných cest, přímých a slavných, které mu rostly před očima, když přijel do Paříže, a po nichž doufal kráčet do zaslíbené země, ozářené červeným sluncem svobody, kde bude volno a slastno, — ale je ty se krátily den co den a byly již tak krátké, že dohlédl jejich konce a tam uviděl sráznou propast. Není cest míru a pokoje! Jdou po nich zástupy, za prapory jdou, za zvučnými hesly a za krásnými cíli, ale cestou nežijí životem poutníků, životem kázně a řádu, solidarity — perou se hůř než stádo, rvou se, druh druhu ničí, a místo všobecných hesel píší na standardy ješitná slova osobních zájmů.

Pěst stlačuje kamaráda k zemi, a dělník padaje podtrhává ostatním púdu pod nohama. Každý užívá své síly jen k vlastnímu prospěchu.

Pro slovo, které znamená vliv, pro tribunu volnou na několik vteřin rvou se zde lidé, které Luka měl za předvoj revolučních zástupů, v klín sražený, vnikající do těla svého světa.

Luka bloudil ulicemi, až konečně zahrnul bezděky do vršku a krácel obvyklým směrem, ke Causeriím. Nemohl skončit tento den, aniž nabyl jasná v některých věcech. Rozhodl se, že se Libertada zeptá přímo, proč se obrací proti vlastní třídě...

Ale nemusil jít až do ulice de la Barre. Potkal Libertadu družinu již na bulváru. Zdaleka bylo slyšet její chechtot a písklavý hlas Choletův, jenž vykřikoval:

„To je správná výchova energie, tohleto!“

„Ach tak!“ řekl se Veršinin do čela. „Tomu říká tedy Libertad výchova energie? Proč ne — ale že by si musil vybírat zrovna dělnické schůze pro trénink svých apoštolů?“

Když Luka došel až ke hlučící skupině, žíznil po několika vysvětlujících slovech a posilujících větách, spatřil Libertada, který si kapesníkem utíral tvář.

„Haló, Veršinine,“ řekl protok nenadále, „jak ses držel?“

Luka k němu přistoupil s nataženou rukou, ale vtom zpozoroval modřiny a oděrky v Libertadově tváři.

„Ach!“ vykřikl. „Ale tys raněn!“

„Vypořádal jsem se na místě, drahoušku,“ odtušil Libertad.

„A poplíván!“ hrozil se dále Veršinin.

Libertad se mlčky sehnul a otrl kapesníkem poplíváná místa na šatech.

„To je surové! Za to bych se pomstil!“ rozčiloval se Luka. Zapomněl v té chvíli na své sny o bratrské lásce a shodě.

„Ajaj! Pomsta, mládencečku? I ne! To se utře a rozumný člověk se tím déle nezabývá. Dosáhli jsme svého, a dost.“

„A čeho jste dosáhli?“ zoufale zanařákal Veršinin.

„Rozsvítili jsme několika zabeđenčům v hlavě. To stačí!“

Luka však doufal, že se doví ještě více. Věděl, že naléháním nedostane z Libertada, co by chtěl, a proto se k nim mlčky přidružil, když zamířili k stanici podzemní dráhy. Libertad se cestou přece rozmluví...

Hrstka „volných přátel“ povykovala ve voze podzemní dráhy. Cíhlní pasažéři se nevrle ohlíželi po Libertadově hlučnosti a po řehotu černovlasé Regíny. Regína dováděla; opět svěží, s hladkými tvářemi a s vroucím očima, vytahovala zpod vlněného šátku, který jí zahaloval, kus po kuse kalamář, zvonek, sklenici na vodu, lžičku, pero. Vše, co leželo na předsednickém stolu, zmizelo pod šátkem. Obrátila na schůzích vždy předsednické stoly. Tak si přeložila Regína do své řeči teorii o vyvlastnění. Každou nově vybalenou věc provedla škodolibým posměškem zkaženého dítěte, které provedlo zakázaný kousek a nyní je za větrem a chlubí se kamarádům.

„Ukaž, co máš?“ říkal Libertad otcovsky. „Nu, to jsi zase ochudila podnikatele a zdiskreditovala propagandu! Syndikalisté budou pokládáni za zloděje!“

A pokaždé, když rozevřela ústa v smíchu a zasmítila bílými, dravčími zuby v růžových dásních, vtiskl na ně Libertad hladový polibek.

Polibek byl adresován Henrimu: Vidíš, nežízním po polibcích a brzy nebudu ani hladovět po lásce, třebaže nemám Armandinu; nejsem tak ubohý, abych se postil s hlavou posypanou popelem. Usadil Regínu vedle sebe a šeptal jí do ucha:

„Radosti moje, malá, malinká Regíno, nevědomá květinářko, opojená svobodou, užaslá, že již nemusíš vstávat o páté a propíchnout prsty ostrými drátky umělých květín, shýbat nad nimi mladinkou šjí, která se tak ráda vztyčuje, dovádí, polibkům nastáváje!“

Regína se smála.

„Ukáži ti jako Mefisto v čarodějném zrcadle kus krásného života, ukáži ti svět, kde můžeš svobodně být milenkou a kolébat se v bocích nad milencovým ložem! Ukáži ti

zemi, kde možno být maminkou a nežít dítě krví svých žil a potem ztýraného čela! Malá květinářko, opijíš se žádostí po tom světě, tak jiném a záračném vedle toho, v kterém jsi vyrostla a jehož zkaženého vzduchu ses tak nadýchala!“

Regína štípla Libertada do boku.

„Jsi divoké zvířátko,“ pokračoval Libertad, „a proto tě mohu jen vzít na klín, zkrotit tě silným objetím a dát ti pouta lásky. Tobě to stačí; stačí ti, že mi sedíš na kolenech, třeba bylo vratké, že ležíš v mém loži, že můžeš pečovat o mé blaho a pohodlí, neboť tak už tě vychovali... Ještě že máš smích, jenz proudí z hlubin tvého mládí; ještě že máš veselost, která posvěcuje každý tvůj malicherný krůček; ještě že máš svou umícnou snahu žít a žít stůj co stůj! Proto tě miluji a proto tě dnes držím na klíně!“

Regína se smála. „Nelechtej!“ vypískla.

Luka Veršinin, který seděl vedle nich, pohoršil se a odsekl si. Avšak i tam slyšel, co Libertad šeptal do ucha uzardělé Regíny:

„Ale ty nevíš, že je mi třeba více než lahodných poutat tvých nader, více než sladkého opojení tvého těla, nevíš, že se všemi jsa pohněván, všech vzdálen, toužím po ženě, která chápe moje slovo, oceňuje mé vlastnosti duševní, mou podnikavost a pýchu, mé úsilí a mé triumfy! Zrovna tak jako žhavého doteku tvých rtů je mi třeba chápat pohledu dvou srozumělých očí...“

Vlak, poháněný elektrinou, plynul lehce v krkolomných výškách mostů. Když byl nad městem, objevily se v oknech domů zlaté mušky petrolejek. Když vjel do tmy podzemí, tu hluk města utíchal a bylo slyšet jen hučení vlaku, jehož elektrína byla jediná, která dnes v Paříži pracovala. Před Causieriem se všichni na chvíli zastavili. Když Luka spatřil ve tmě křivolaké obrysy písma na červeném domku, hned si představoval útulný obraz pokojků a milých osob v kominuně i v Causierích. Jala ho silná žádost, aby se po dlouhé době zase jednou řádně vyspal, omyl se pod sprchou v kominuně, převlékl do čistého prádla a zahrál se u kamen, kde zardělá Simonetta vaří oběd...

Ale nikdo ho nepozval, ani s ním již nemluví, jsouce
přes příliž zaujati svými věcmi. Nepostřehli, že Luka zmizel
v příkré uličce.

Maličká trpkost provázela dnes Luku pod most. Schouli
se do sudu, jektaje zuby, a usnul s pevným úmyslem učinit
konec bídě svého života.

Lednové mrazy toho roku překvapily zhýčkané Pařížany.

Jejich domy nebyly vyzbrojeny proti mrazu; jsou to
domy s okny velikosti dveří, s tenkými zdmi ze sádry,
s otevřenými krby, které otvírají větru širokou cestu. La-
hoda podnebí v pařížské kotlině, kde řeka nikdy nezamrzá,
kde je snůh vzácnou podívanou, konejšila rok za rokem
obyvatele města, takže nedbali opatření proti zimě. A pro-
to se v nenadálých mrazech zimomřivě chouli u krbů
přesycených palivem.

Ale nehráli se, neboť když se obrátili ke krbu tvář,
nohy páliły a na záda bylo zima; když nastavili ohni záda,
zábly nohy.

Luka nepocítoval nedostatky pařížských domů, bydle
pod mostem, kde nikdo netopil. Seveřan však postrádal
teplé šatstvo a obuv. Jeho chudokrevné tělo, špatně živěné,
tak snadno prokřehlo! V sudě ležel stočen a střežil úzkost-
ně každé vydechnutí, aby zahrálo jeho doupe a neuteklo
do zimy.

Spával neklidně.

Několik neděl žil odevzdán do své bídě a snášel ji. Dosud
měl denně aspoň za měďák chleba, houbovitého a suchého,
který svlažoval vodou z pouličních stojánek, kde visel
i zinkový koflík pro pohodlí obecenstva. Nepřemýšlel ani
tak o sobě, jako o „věci“ a jejích spleťtostech. Zhubeněl,
takže mu sud za bydliště docela stačil; dovedl se v něm

zkroutit jako had. Vydal ze sebe všechny tuk a kůže se mu
nyní lepila na kční kosti. Zuby vyrostly, jak se zdálo, ze-
žloutlý a vyčnily se. Také pod čelem se leskle klenula
lebka; a oči hluboko zapadlé horoučtě jiskřily. Od kořene
nosu ke rtům zarýly se dvě unavené vrásky a pleť pozbyla
mladého lesku i napětí.

Hlad pomalou jeho tvář barvami žlutě černými. Zkla-
mání vytoženou Paříží, zklamání úctyhodnou republikou
mu tlačilo hlavu mezi ramena; nedovedl již chodit se
vztyčenou hlavou.

Nátlak bídě probouzel jeho smysly k bystřejšímu vníma-
ní. Hlad se projevoval naléhavěji, štvál ho přeludy sluchov-
nými i zrakovými. Slyšel bouři v šumění řeky, viděl požár
v náhodném světélku štěrbiny, nahmatat odporne zvíře na
dně sudu, kde při bedlivějším zkoumání nic nenalézal.

Do sudu si časem nanesl slámu a hadry. Večer jej hlídá-
val, aby se mu tam nenasadil ještě větší chudák, než byl
on sám. Do azylu se bál jít. Ostatně si ani nepamatoval,
kde to vlastně bylo. A to ho nemrzelo. V azylu aby se bál,
že přijde kontrola a zeptá se: Nu, přítelíčku, kdopak jsi? —
Prosím, jsem ten a ten. Ajajaj, podívejme se! Zase jeden
Sokolov? Hybaj, tamhle nechal tesař díru — Versinin se
obával vypovězení. Kam by se nyní utekl? Všude je huře
než zde, Luka by byl všude zase jen proletářem a neměl by
ani sud pod mostem! Rakousko ho zklamalo, Německo má
na hranicích žandarmy, Rusko pro něj znamená vězení,
Španělsko budí nedůvěru — svět je tak malý pro velké
mezinárodní srdce Lukovo! A republika ho ze všech států
přece jen nejvíce vábí, třebaže se s ní nyní sváří. Snad
právě proto se mu odtud nechce, že si s ní musí vyrovnat
všechny staré účty!

Toulal se ve dne po ulicích a sadech, ale neodvažoval se
nikde zaklepat o práci, tak jak byl, nemytý a nečesaný,
zmačkaný a páchnoucí špínou. Časné ráno, když se k Hal-
lám připínala dlouhá tráseň zelinářských povozů, na nichž
klímali vozkové, čekající, až na ně dojde, aby skládali,
vycházel Luka zpod mostu na lov za soustem. Podobal se
zdívocelému domácímu zvířeti, jehož přítulnost je zabita

bázní. U tržnic vykládali zeleninu na chodníky, vykládali také zimní a jižní ovoce, brambory, leccos se utrousilo, co se hodilo do žaludku. Někdy byla poptávka i po náhodném pomocníku ke skládce a Luka se ochotně nabízel, nosil břemena spolu s negry a pepíky za horký čaj, který pak zelinář platil v nejbližším baru.

Hlad mu pročistil břicho a nadlehčil hlavu. Plány se jen rojíly. Všechno bylo snadné. Lehýnce vznikaly nyní v Lukovi myšlenky o tom, jak pomůže své bídě. Peníze se hrnuly, neznámo odkud, nové boty byly přichystány u obuvníka, scházelo jen si pro ně dojít, čekala přepychově zařízená vila a v ní světlé pokoje, čestný úřad byl připraven pro Luku Veršimina v Komunistické obci.

A Luka již prochází siněmi společného domu, vyšel si do zahrady, náspem od moře oddělené, slyší moře hučet a sténat v bouřlivém příboji. Obrátí se do zahrady, ale není tu již zahrada, nýbrž pole, uprostřed cesta s hlubokými stopami kol v úrodné červené prsti. Vzduch kvasí jarní vůni a na polích kope a ryje časná lopota. Výhled do krajiny však v něm budí stesk a Luka pojednou trapně pocítuje nedostatek peněz v neznámé krajině. Vila zmizela, i z paměti je smazána, zbyl zase jen Luka Veršimin, krejčovský pomocník bez práce, bez bytu, bez groše. Chudý emigrant, jenž kráčí polní cestou, boří se do červeného jílu a má palčivou touhu vybědnout z této situace, vybědnout třeba s jediným suvákem na chleba. A jak zavadí zrakem o zemi, spatří v jílu příslápnutý měďáček. Sehne se a jeho ruka se topoří radostnou křečí, když jej nehtem vydlubuje z hlíny. Měďák je rozbitý, Ludvík Filip má ránu zrovna na čele.

Nevadí, nevadí, šeptá si Luka, a než narovná sehnutý hřbet, na dosah ruky spatří nový měďáček; o krok dál ještě jeden a zas o krok ještě jeden. Popojde a sebere je všechny v chůzi, aniž se narovnal.

Potěžkal je. Och chladná tího mincí na ruce, která již tak dávno nesvírala peníze!

Luka se těší z nálezů a prohlíží panovníky na líci měďáků. Kromě Ludvíka Filipa má tu Napoleona III. s pěknou

bradkou, také trošku pohmožděného, s ohromným císařským orlem na rubu; je ošoupán a orel sklesle roztahuje vypelichaná křídla.

Třetí měďák má hlavu Republiky s frygickou čapkou a na rubu nápis: Liberté, Égalité, Fraternité. Nápis i hlava mají svěží plastiku nových peněz, hrany jsou ještě ostré.

Luka se však marně snaží poznat ražení na čtvrtém měďáku. Měďák se mu vysmeká, skrývá se pod ostatní.

Teď teprve pomýšlí Luka na to, kdeže se vzaly peníze v polích? Sázel je snad do řádek, aby vyrostly?

Vrací se na místo, kde je našel přilepené v jílu, ale už tam není jíl, jen šedivá, drolivá hlína, a několik špinavých franků s černými zádržkami se válí v brázdách uschlé země. Zaplesal a vrhl se na ně.

A zároveň v dálce, kde obzor vše zvětšoval na ploše nebes, zahlédl mužíka vystěhovalce. Byl opilý a šněroval cestu. Nemí pochyby, ty peníze jsou jeho! Opil se a poztrácel úspory, zchystané na převoz do Nového světa. Docela jistě jsou ty peníze jeho, vždyť, vida, tu i šátek ztratil, veliký, pestrý šátek, kde jsou ještě stopy pevně přitáženého uzlu.

Poctivý Luka sbírá stříbrné franky a nepomýšlí na to, aby je vrátil mužíku vystěhovalci, nýbrž bojí se, aby se mužíček neohlédl, nevrátil a nehledal je nebo je po něm nežádal.

Poctivost? Nemí poctivosti v Lukově snu, jest jen hlad a chůvost peněz, za které je možno tolik koupit... Ani vědomí špatného činu není v Lukově snu; jen potřeba a nezbytost.

Ošklivé bylo zklamání, když Luka procítl a dlaň byla prázdná... prázdná, ač ještě před chvílkou docela zřetelně cítila studenou tíhu peněz; a dlouho trvalo, než si Luka uvědomil skutečnost a smřil se s ní. Zavíral oči a vracel se do příjemné situace, kdy měl peníze. Ale záblo ho do nohou, sláma do krvava rozpichovala omrzlé boltce, a proto obřítl vylezl z úkrytu.

Pod mostem bylo pusto. Dlažba se mokřila padajícími vločkami sněhu, jenž na kamení znenáhla roztával. Beze stopy mizel snůh v řece.

Luka se obrátil k obloze pohledem rolníka, plným obav o úrodu. Nízký, hustě šedý mrak drolil se v sněh a vločky proti němu černaly a vířily jako roj komárů.

Neutěšená vnitřní prázdnota zalomcovala Lukovým nitrem. Chvilí se žádostivě díval na řeku; přitahovala jej, i přál si být pohlcen spolu se sněhovými vločkami. Ale obrátil se a vystoupil po schodech na nábrží. Zamířil do Latinské čtvrti.

Sněh padal neustále, zaletoval i do úzkých průjezdů starých domů, kam se Luka chvilkami uchýloval. Zavřeli-li víčka nad očima, které pářily nevyspalostí, tu se mu zjevovaly příjemné obrazy oblouzení: strýc, jak usedá za stůl se samovarem, jak ze skřínky ve zdi, čalounem ukryté, vybírá koflíky, zákusky; jak by se Luka napil čaje! Nebo Simonetta opéká brambory na oleji, obrací na pánvi bifteky! Ústa jsou potom plna slin!

Kiosky vyvěsily mnoho časopisů, i ty vítr rve a odnáší. Luka se zastavuje a čte: Soleil... Éclair... Jména, která ho kdysi elektrizovala! Dnes ví, že jsou to zpátečnické a tmářské noviny; a ostatní? Záludně pokrokové, chytrácky moderní, větrné korouhvičky zlatého větru: úplatky a korupce, politika lži a zisku!

Odvrací se zhnusen a ruce maně hledají po kapsách nalezený měděk. Ne, byl to opravdu sen. V kapsách není nic. A proto kaštany, které tu na rohu vonějí, a nakrájené brambory, škvřící se v kotli oleje před traktérem, a kus šťavnaté hovězí, motouzem svázaný, vypočítavě položený na bílou mísu před traktér... to vše je také jenom sen. Před vonnou hovězínou Luka zaváhá.

Jídlo svádí, jídlo láká... Traktér je prázdný... na stolcích, potažených voskovým plátnem, stojí zatím jen kelímky s hořčicí, nádoby na olej a ocet... Za květovanou záclonou to šumí a syčí, tam kuchařka vaří a nemá kdy hlídat, co hlídá najedenost občanů. Luka je poctivý, nekradl, nekradl a nepokrade, ale jeho poctivost ve snu byla zasažena ranou, pozbyla rovnováhy a nyní ztroskotává před kusem vařeného hovězí.

Natáhnout ruku, vstrčit kus masa pod kabát a za vraty

se do něho zahryznout... štáva by pryštila, lahodně slaná štáva... Luka se pohupuje z nohy na nohu. Mám... nemám... Ale ano, mám! Proč ne? praví si vzdorovitě. Potřebuji, a každému podle jeho potřeb. Jen co se ruka napráhne... Teď nikdo nejde... teď...

Ne.

Luka nemůže. Má ruku z olova? Ne, ale má ruku obříženou poctivostí. Nemůže za to. Je to v něm.

Poodejde za roh; žaludek zlostně kručí, vnitřnosti se odbojně svírají; nakonec Luka podupne nohou a vrátí se k traktéru.

Hovězína vychládá; teď jen drobné kotoučky páry bílé dýchají na sklo.

Ruka se již chvěje; ruka se rozhodla; ale něco Verššina zdřívá, nevtaná záchranná moc, která přitom, když se ruka jižjiž chápe hovězíny, přistrčí nohu a kopne jí do stoku.

Zpocená, tučná tvář kuchařčina prorazí záclonu.

„Co se děje?“

„Psa — jsem odehnal, madame,“ povídá Luka a jeho hlas zní velmi přirozeně, takže kuchařka ani nepochybuje, a zabručevši „merci“, vrací se za záclonu.

A Luka zase stojí hladov, roztrášen, zahanben. Zuří sám na sebe, a teď by jistě vzal maso bez okolků, kdyby nechodilo tolik lidí...

Do večera se ještě několikrát vynořila představa peněz ve snu nalezených a on pokaždé, přehrabav marně kapsy i podšívku, tiše zuřil.

Do večera se toulal po ulicích, číhal na příležitost ke krádeži, a když se naskytla, zbáběle ji nechal minout.

Do večera čekal na záznak z nebe, který by ho vytrhl z bídy; záznak nepřišel.

Luka Veršinin, zbavený síly a vůle, zlomený a uštvaný, zaklepal večer na strýcovy dveře.

Slyšel psíka, který zaškral na dveře, chvilí hlasitě čenichal a pak spustil poplašný štěkot.

Teta opatrně pootevřela a Veršinin spatřil štěrbinou její ostrý, zahnutý nos.

Otevřela hned dokořán a řekla:

„Vítej mi, Hospodin žehnej tvému příchodu!“ Políbila ho a dodala, jako by na něj již dávno čekala a trochu ho i plásla, že se omeškal:

„Dobře, že jdeš. Strýc má pro tebe zchystanou práci.“

„Co — práci?“ obořil se Luka hrubě, hledě zamaskovat svou porážku; „nejdu si pro práci, potřebuji chleba. Hlad mám.“

Psík znovu zaštěkal, jsa podrážděn příliš hlasitým hovorem. Teta přinesla mlčky samovar, z poličky, jak o tom Luka snil, vyňala koflíky a zákusky, vyňala i veliký kus masa a čerstvý, zlatě žlutý chléb. Položila vše před synovce, a zatímco voda v samovaru syčela, usedla ke knuze, rozvěvené na stole tak, jak ji opustila, když Luka zazvonil. Po očku tam nahlédnuv, spatřil Luka, že je to kniha hebrejská; teta v odpověď na jeho zájem narovнала kostěné okuláry na nose a četla vytrženě, hlasem trochu sípavým:

„Pťáte se nás, kdože jsme. Řeknu vám: Nejsme ani národ, ani náboženská obec. Jsme stádo — stádo svatého Jehovy, jehož oltářem je celá země. Vystupujeme na oltář jako holokaustové vyslaní ostatními nebo jako oběti svázané podle předpisů vlastních našich rabinů. Jsme stádo na poušti, jsme beránci ustavičně vlky požíraní. Křičíme — marně, naříkáme si — nadarmo. Ze všech stran nás obklopuje poušť. Země je z mēdi a obloha z cínu — —“

Teta vzdychla a zvýšila hlas.

„Zajisté, není to obyčejné stádo, které tvoříme. Přezíváme všechny hekatombý. Ale bude tomu tak stále?“

Teta pohlédla na Luku.

„Jsme roztroušené stádo, stádo bez poslušnosti, bez vzájemného pouta; jsme stádo Jehovovo!“

Luka si nacpal nejdříve plná ústa. Neostýchal se, neboť teta hleděla do knihy. Ale pohled na jídlo a první sousto mu v ústech vybavily množství slin, které prýštily z jazyka, z patra, ze všech sliznic a působily mu nesnesitelnou, svíravou bolest. Nemohl kousat ani polykat, nemohl hnout ústy v křeči strnulými. Pojednou tyto plné mísy, tetin hlas a to, co četla, a také bolest, jakou zakoušel, dojaly ho k slzám.

Litoval sám sebe a taková neztužitelná lítost ho pojala, že se rozvzlykal s plnými ústy.

Teta přestala číst, utřela mu šátkem slzy tekoucí po lících, a připravivši čaj, obsluhovala ho s neobratnou něhou ženy, která neměla děti.

Rosita žila v ruské kolonii pařížské příjemné dny hýčkané krásky. Mnozí studenti se do ní zamilovali; odmítala hroucím milence, dokud sama nepoznala, jak láska zneklidňuje. Ale emigrace z carského Ruska byla složena z různých živlů. Rosita se stala členkou kroužku sociálních revolucionářů, potom přeběhla k bolševikům a nakonec se jí nejvíce zalíbili hoši, kteří s ní jednali družně, nečekali, až se stane jejich mecenáškou, aniž jí psali zamilované verše, aby se k ní přátelsky přiklonili. Rosita mezi nimi zapomínala, že je dcera bankéřova, a stávala se rozpustilým klukem, a když ji ruští anarchisté přivedli do montmartreské obce, všichni jí v Causeritích rádi viděli.

Jenom Libertad se k ní choval nekamarádsky a jednal s ní jako s vetřelkyní.

Ale jeho zaujatost jí vábila. Bojovala s ní, vítězila nebo podléhala. To bylo zábavné.

Byla nesmírně zvědavá na celý svět; co před ní nejvíce tajili, to jí lákalo nejprudčeji. Co jí bylo nepřístupno, po tom toužila. Ale nic nebrala vážně; vždyť jí bylo tak hezky v modrých dívčích dnech, v pestrém pařížském kolotoči, na světě, který jí poskytl již tolik příjemných věcí, a přesto pro ni tajil a schovával ještě více pro budoucnost!

Jako Luka, tak i Rosita přijela do Paříže poznávat a učit se. Každý z nich přijel ovšem z opačného pólu — jeden z chudoby a zavřzení, druhý z bohatství a výsluní. Setkali se na jednom místě, zrovna tam, kde se křižovaly nejen

jejich cesty, ale i cesta obou společenských tříd, k nimž náleželi. Tam nastala Rositě výchova k sociální citlivosti. Byla začkou Libertadovou, již dosti pokročilou, aby viděla krivdu chudoby, když se v Causeriích objevil Balabanov.

Při prvním pohledu na jeho donkichotskou vznešenost strnula Rosita tísnivým a dráždivým pocitem, jaký do té doby nepoznala. Nemohla odtrhnout zraky ze slonově bílé tváře, zářivě čisté, a z vlasů modravě černě. Kdyžkoli se její pohled setkal se smolným plamenem tekoucím dvěma proudy z jeho očí, byla v nitru pokaždé spalována neznámou bolestí.

Balabanov přišel tehdy poprvé do Causerií, kam jej pozval Libertad, který ho znal již ze schůzí, kde se vždy jako lev rval za proroka. Libertad se domníval, že v něm získává fanatického stoupence.

Rosita se ten večer rozveselila; sršela rozpoutaným vtipem, ale Balabanov jako by ji nepozoroval.

Vypravoval Libertadovi o svých kouscích v polosvětě, posmíval se *l'anarchie*, řka, že je orgánem hnidopichů, kteří vlásekl na čtvero stříhají a hledají v něm jádro, a když se vydrážděný Libertad chtěl pustit do debaty, odpověděl mu sázkou, že doplivne na strop.

První večer se Rosita oddala novému dojmu. Podruhé však zaútočila na krasavce zpřima. Ale přiznala si, užaslá, že své pohledy vyplývala nadarmo. Balabanov ji konečně zpozoroval, ale ona neměla velikou radost z jeho odpovědi. Rosita nevěřila. Je to možné, aby někdo odolal jí, která měla nad hochy takovou moc, že ji milovali, i když nechtěla? Čím byl Balabanov nešťímavější, čím krutěji ji urážel, tím více ji vábil. Rosita byla přesvědčena, že ji hrdý Bulhar miluje tajně, a čekala na chvíli, která jí ho srazí k nohám.

Rosita smíla, toužila — Rosita milovala.

A její láska znamenala pro ni první utrpení.

Rosita žárila.

Rosita se bouřila — Rosita se stala stéblem ve vichřici.

Chtěla zapomenout, plakala z uražené jistoty. Zahrnouvala se prací, cestovala, utrácela peníze, četla. Ale před

nevšímavostí Balabanovou ztrácela sebevědomí. Zadržela se bát lidí. Pak se nutila milovat všechny za jednoho.

Luisin útěk s Balabanovem ji srazil do krutého pokoření. Našel se muž, který pohrdl Rositou! Zhýčkané dítě dupalo a křičelo. Zavřela se do samoty, aby se pomstila světu. Ale svět ji nepohrěšoval a Rosita se mu vrátila.

Nebyla to již Rosita kluk, třeba tak vypadala. V době, kdy si najala ateliér v Mouffetardově ulici a zamkla se do něho na devět zámků, v době, kdy se loučila se samovládou svého mládí, zrála a moudřela. Poznala, že život není dětský pokoj jedináčka.

Naučila se milovati sny!

Sníla o tom, že změně nezkrotnou povahu Balabanovovu; v tom nejtěžším snu naplňovala zázrak lásky, ukradla Borise jemu samému. Sníla, že mu sedí u nohou a poslouchá jeho šeptaná slova, něhou zvláčnělá, v nichž není stopy po dřívější hrubosti. Šepot se mění v sebevědomý hlas, který ujišťuje, ujišťuje...

Ale skutečnost probouzela Rositu, a všechna hrubá, příkrá slova, kterými ji Boris kdy urazil, padají na ni krupobitím. Rosita prchá z ateliéru, jež vyšperkovala krásnými věcmi pro Borise. Hoří v ní neuhasitelný žár, bodá trýzeň neuspokojené touhy. Poustevnice se mění v světačku, chce se vykoupat v moři pohledů, chce sama sebe přesvědčit, že dosud neztratila cenu, chce se pomstít. Prvnímu, kterého potkám! Ale když pohlédla na prvního, otrásla se.

Ne, není možná. Ani první, ani kdokoli jiný. To by byla pomsta, která by stála příliš mnoho! Couvala před odhodláním, a přece se nerada loučila s myšlenkou na pomstu. Měla v sobě tolik hořkosti, že pronikala každým jejím slovem. Chtělo se jí rozdělit svou bolest mezi lidi, všechny postříkat lučavkou své bolesti a tak si ulehčit.

Rozběhla se do Causerií. Ve skleněné síni se Armandina skláněla nad úcty. Na vrchním rtu byl stín chmýří černovlasých žen. Rosita usedla na haldu starých novin a mlčky čekala, až Armandina zanechá práce. Pohupovala pěkným dřikem, naklánějícím se kupředu jako jablonoňová větev,

těžká plody. Jakmile Armandina položila tužku, přepadla jí otázka:

„Armandino, ty máš Henriho ráda, vid’?“

„Ovšem,“ usmála se šťastně Bretonka.

„A kdyby on tě neměl rád, Armandino?“ pokračovala Rosita vyšetřujícím tónem.

„Snažila bych se, abych se mu stala žádoucí a potřebnou. To zprvu lichotí, časem zpříjemní a nakonec se tím člověk stane nezbytným. Všelijak vzniká láska.“

Armandina se otázkám Rositiným nepodivila a pohotově odpovídala.

„A kdyby se zamiloval do jiné, Armandino?“

„Trpěla bych. Snad bych odjela z Paříže. Ale myslím, že bych ho brzy přestala milovat. Není možná, aby v přítodě něco vyplynulo naprázdno. Má láska by nebyla vznikla bez jeho lásky, jako bylina nevzklíčí bez slunce a deště. Nevěřím, že bych ho pak ještě milovala. Vždyť v lásce právě jest základní radostí zřít potěšení, které působíme druhému.“

„A kdyby odjel — — kdyby odjel s jinou, Armandino?“

„Kdyby odjel, odjel by, nic chytřejšího by nemohl udělat. Zmizel by mi z očí, snažila bych se nemyslet na něj.“

„Ty by ses mu nepomstila, Armandino?“

„Ach tak! Chudáčku malý!“ řekla šťastná milénka a popleptej se mne na radu. Jsem docela jiná nežli ty. Příliš rozvažuji a váhám a na pomstu mám vždycky času dost. Nepochopila bych tě ani. Ty jsi taková prudká, splašená a rozmazlená holčička, vid’! Nu, pomsti se tedy, snad se ti ulehčí. Ale honem, honem, než si to rozmyslíš...“

„Armandino,“ sténala Rosita a tiskla její teplou ruku na svou hrud’.

Od té chvíle začala Rosita ukusovat koláč života z deseti stran. Každé neděle se účastnila hlučných kratochvílí Libertadových přátel. S nimi chodila po schůzích, s nimi vysedala v předměstských barech a hrála na balalajku k jejich propagačním písním. Ale to byl toliko jeden ventil. Přijímala pozvání dobře situovaných emigrantů a účastnila

se plesů, tanců, společenských večerů. Tancila ve škole Isadory Duncanové. Jezdila s kavalkádou bankéřských synků po Boulogneském lesku. Stala se žačkou dramatické školy a vysedala po večerech v lóžích divadel slavných hereček: Sára Bernhardtové, Réjanové, v divadle de la Renaissance, jehož hvězdou byla Rodinova modelka.

Štětce ztvrdly, zanedbané, na paletě šedly zaprášené barvy. Rosita se procházela po ateliéru a v prudkých jejích pohybech se zvedal prach. Divadelní adeptka šeptala, volala, křičela, vzlykala, studovala úlohy. Nahluchlá stařenka v bílém čepčku po výkřících zvláště usedavých plaše potvářala dveře a ptala se, co si slečna přeje.

Někdy přednášela také na slavnostech přátel *l'anarchie*. Libertad se jí neposmíval, neparodoval ji jako kdysi, ale radil jí, povzbuzoval, pošeptával dokonce lichotky o talentu.

Jeho hadí sykot jí zněl vytrvale tři měsíce, až se jí stal potřebným. Rosita sotva pozorovala, jak je lákána. Libertad byl opatrný, věda, jak si Rosita na tom zakládá, aby nepodléhala vlivům, aby vždy provedla svou.

Jako nestvůrný pavouk obetkal Libertad zlatou mušku Rositu nepostřehnutelným předivem; snoval tiše, plně. Nejprve dosáhl toho, že Rosita ztratila k němu odpor a přestala mu odpovídat se zdviženým obočím. Teď již nikdy nemluvil o penězích a budil v dívce jen teoretický zájem o všechny své podniky; vodil ji na schůze, kde vítězil jeho patos a jeho výmluvnost.

Řekla mu:

„Libertade, jsi demagog.“

„Jsem,“ odpověděl on, usmívaje se jí do očí; „každý řečník, chce-li mít úspěch, musí být demagog, neboť lid si toho přeje. Nechce, aby se s ním jednalo upřímně, chce být strkán a šízen na cestě k svému dobru. Přímá cesta by se lidem zdála příliš prostá.“

Viděla jeho úspěchy a dala mu za pravdu.

Začala se mu podivovat.

Hledvala na něj zpytavě: Ublížíš mi, neublížíš? Ohledávala ho. A prohrávala již tímto otálením.

Nastal večer, kdy nedovedla vedle něho sedět lhostejně.

Byl to večer březnový. Město se jarem změnilo ve skleník, v němž se pařily vůně. Asfalt kvetl neviditelnými fialkami.

Všude otvírali okna a dveře. I skleněná sňň Causerii byla dokořán. Nad červeným domkem stála bělostná bazilika a hřídala rozkochané páry milenců, skrývající se do vlčky jejich stínů. Malínká hospůdka před parkem byla obličena muži a mladými manžely; popíjeli lehké burgundské a jedli ústřice. Našli si, co by oslavovali toho krásného večera. Pod stoly bylo nastláno skořápek.

Hudba dálkou odhmoťněná se točila v průvanu ulic. Šero houstlo; Rosita, která té neděle seděla v Causeriích, viděla z bání sacrécoeurských již jen neurčité oblačné skvrny ve výši; zato zřetelněji a jasněji než kdy jindy četla v Libertadově obličej. Seděl za stolem a jeho oči se na ni dívaly jako dvě modré hvězdy. Poprosil ji posunkem, aby si sedla vedle něho. Nebylo to poprvé, co tak seděla, a přece se jí zdálo, že ho dnes poslouchá s něžným očekáváním. Opřela se hlavou o jeho hrud.

Libertad na ni pohléd, jako by ji dnes viděl poprvé; a jen jeho oči se usmívaly, když začal šeptem hovořit, a proud jeho dechu jí čebral vlasy nad čelem.

„Aj, jak jsi krásná, přítelkyně má, aj, jak jsi krásná! Oči tvé jsou jako holubičí!“

Rosita objala rukama kolena, a kolébajíc se lehýnce, pokračovala tímž tónem:

„Aj, jak jsi ty krásný, milý můj, jak utěšený! I to lůže naše zelená se!“

Libertad, překvapen, že Rosita tak bez obalu obrátila jeho zbraň proti němu, zatahal ji za vlásky, které se jí kadeřily v zátylku. Jeho masité, vlahé rty dobyly drobnými polibky Rositiný hlavy; ozvěna starozákonních obrazů tekla těžkým, starým vínem.

A jako víno odevzdávala tělo smyslům, soustřeďovala je na jeden bod, který je horký i studený, suchý i slizký, odporný a vábívý. V něm vždy znova a vždy nově tělo tělem činěno jest.

Rosita se bála pohnout, bála se otevřít oči — jak málo by stačilo, aby se toto kouzlo porušilo! Avšak Libertad

byl zkušný čarodějník a zaklínal se slovy, po kterých tak toužila z jiných úst:

„Krásná jsi, přítelkyně má! Řekl jsem: vystoupím na palmu, dosáhnu vrchů jejích; nechať mi tedy jsou prsy tvé jako hroznové vinného kmene a vůně chřípí tvých jako jablek vonných.“

Přihnula k němu celou hrudí.

Sklonil nad ni poživačný, vlně rozjásaný vousatý obličej a z jeho rtů se stále sypala slova vonnými, sluncem zardělými růžemi.

Jeho ruka, nedočkavá a chvějící se vítězstvím, vztahovala se po kořisti. Zapomněl, kde je, uvědomoval si jen Rostinu podléhající mdlou.

Neslyšel kroky, které se zastavily před síní. Neviděl stín na skle. Otevřely se dveře a někdo vešel.

Člověk chvilí mlčel; pak zakašlal.

Z Libertada vyšel pohled nabitý divoškou žádostivostí; šlehl po vetřelci tak palčivě, až si zasažený přiclounil oči dlaní. Couvraje do dveří, šeptal si:

„Faun a nymfa.“

A zasmál se falešně.

Vyšel a dveře za sebou nechal otevřené. Neboť ho opustila všecka síla.

Byl to Luka Veršinin.

Libertad ho poznal. Zamračil se. Neměl rád, když se mu někdo díval na prsty. Hněval se tím více, že Rosita zvedla hlavu a pohlédla na něj vystydělými očima. Otřásla se a opakovala si slova, která zlomila kouzlo:

„Faun a nymfa.“

Hlas měla pojednou zrezivělý.

Cítila, jak se všecko zbořilo. Stavba nemohla déle trvat. Rozsvítla.

V té kruté chvíli pocítila nemožnost pomsty; toto zlo se nedalo léčit zlem! Chtěla-li se pomstít, měla se pomstít hned, dokud hořkost ponížení stoupala až do hrdla a zbarvovala ji vlády nad sebou. Dnes, po třech měsících, byl již z šumivého vína pomsty ocet.

Libertad se ještě jednou pokusil.